

OPORTUNITĂȚI DE ATRAGERE A INVESTIȚIILOR PRIN PRISMA PROGRAMELOR ȘI PROIECTELOR INVESTIȚIONALE DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19

Mihai ENI, student, *Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți*
Coordonator științific: **Alina SUSLENCO**, dr., lect. univ.

Abstract: *In this paper were analyzed the most important conceptual-methodological aspects regarding the analysis of the investment process in the Republic of Moldova. In this sense, the most important existing projects and investment programs in the Republic of Moldova that could help the country in accessing investments in the context of the COVID-19 pandemic were analyzed. Also, an analysis was made of the volume of investments placed in the country by sources and types of investments, but also the most important investors in our country. Towards the end, relevant conclusions and proposals were made. The research methodology focused on the use of several methods such as: analysis, synthesis, induction, deduction, tabular method, graphics, comparative analysis. In conclusion, we note that the Republic of Moldova needs to intensify the process of submitting projects to various national and international investment programs by involving young people in increasing the attractiveness of this process.*

Keywords: *investments, investment projects, investment programs, selection criteria, investment process.*

Republica Moldova, fiind o țară emergentă, este dependentă, în mare parte, de investițiile străine directe care ajută la dinamizarea sectoarelor din economia națională. Investițiile în țara noastră sunt atrase prin prisma proiectelor și programelor de investiții atât naționale, cât și internaționale.

Un element important pentru a determina impactul proiectelor și al programelor investiționale constă în evaluarea rezultatelor obținute în cadrul acestor proiecte și programe. La rândul său, evaluarea de impact își propune să arate dacă proiectul sau programul evaluat și-a atins obiectivele finale, dacă a fost eficient în producerea schimbării condițiilor sociale vizate și dacă au apărut efecte neintenționate, ca urmare a implementării proiectului sau programului. Tot aici, pentru a putea analiza eficiența acestor proiecte și programe, este necesară analiza complexității procesului investițional.

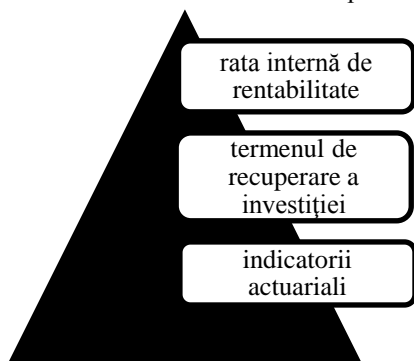
Procesul investițional este un proces economic complex ce presupune adesea un mix de resurse financiare, materiale și umane substanțiale. Faptul că toate aceste resurse sunt limitate, obligă factorii de decizie să găsească combinația optimă a acestora în vederea eficientizării proceselor economice. Alocarea resurselor de capital într-un proiect de investiții fără o analiză prealabilă a eficienței unei astfel de decizii poate conduce la pierderea totală sau parțială a capitalului investit. Există o permanentă preocupare din partea specialiștilor pentru găsirea unor indicatori adecvați, în măsură să ofere o imagine cât mai completă asupra eficienței unui proiect de investiții și care să permită luarea unei decizii corecte în privința alternativelor de finanțare sau plasament de capital existente.

Proiectele de investiții aplicate constituie mijlocul principal de valorificare a soluțiilor tehnice și tehnologice noi oferite de cercetarea științifică. De actualitate este și rolul pe care îl joacă proiectele de investiții în rezolvarea de probleme ce țin de protecția mediului ambiant, refacerea echilibrului ecologic acolo unde, de cele mai multe ori, din ignoranță, acesta a fost rupt.

De aceea, orice proiect de investiții supus analizei de oportunitate și eficiență trebuie să aibă și componenta ecologică, iar criteriile ecologice trebuie să fie incluse în sistemul de criterii pe baza căruia se va fundamenta decizia de investiții. Pe când *programele* au o identificare mai imprecisă, cu o arie de cuprindere mai largă și, de cele mai multe ori, pentru implementarea lor este nevoie să fie detaliate în unul sau mai multe proiecte [6, p. 177].

Aceste proiecte și programe necesită resurse majore, însă, dat fiind caracterul limitat al acestora, factorul decizional, întotdeauna, trebuie să aleagă, din diferite proiecte, ideile cele mai fezabile, cele mai eficiente.

În figura 1 prezentăm criteriile de fezabilitate ale proiectelor investiționale.

Figura 1. Criterii de fezabilitate a proiectelor investiționale
Sursa: adaptată după [2, p. 38].

Pe lângă aceste criterii, autorii propun utilizarea, în procesul de selectare a proiectelor investiționale, a modelului economico-matematic, care ia în considerare restricțiile înaintate față de proiect și impactul acestuia asupra diferitor părți implicate atât în elaborarea și realizarea proiectului, cât și asupra beneficiarilor direcți și indirecti ai acestuia.

Proiectele contribuie la soluționarea problemelor economice, sociale, ecologice, tehnologice, la eficientizarea funcționării economiei țării, la creșterea PIB, a exportului, la reducerea importului, reducerea șomajului, a dependenței de monopoliști ș.a. Acestea pot contribui la soluționarea problemelor enumerate mai sus, dacă:

- vor fi inovative, se vor baza pe crearea de noi forme, tehnologii de obținere a produselor finale;
- vor contribui la crearea unor produse, servicii fără de precedent în țară și în exterior;
- vor fi orientate spre: utilizarea resurselor materiale și de muncă autohtone, creșterea calității muncii, soluționarea problemelor sociale, ecologice, creșterea exportului net. [3, p. 40]

În continuare, în tabelul 1, vom prezenta cele mai importante programe și proiecte investiționale internaționale implementate în Republica Moldova.

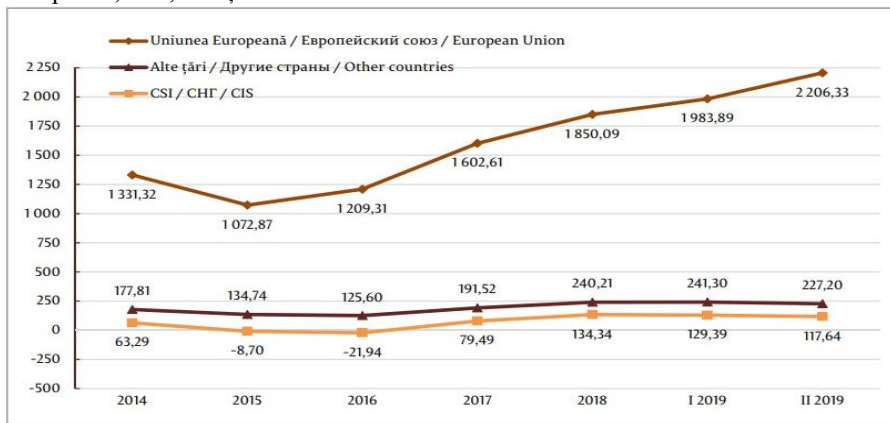
Tabelul 1. Programe și proiecte internațional de investiții implementate în Republica Moldova

<i>Denumirea Programului</i>	<i>Finanțator</i>	<i>Bugetul</i>
Subvenționarea Activităților Producătorilor Agricoli	Bugetul Public Național	900,0 mil. MDL
Programul Rural de Reziliență Economico-Climatică Incluzivă Componenta pentru Tinerii Antreprenori (Ifad VI)	Programul Rural de Reziliență Economico-Climatică Incluzivă Componenta pentru Tinerii Antreprenori (Ifad VI)	12,7 mil. USD
Proiectul Securității Alimentare pentru Fermierii Neprivilegiați	Guvernul Japoniei	157.9 mil. MDL
Proiectul Energie și Biomasă în Moldova	UNDP Moldova, Uniunea Europeană	0, 4 mil. EUR
Proiectul ameliorarea competitivității: PAC-2 (Componenta de Granturi de Cofinanțare)	Asociația Internațională de Dezvoltare (AID)	3,0 mil. USD
Proiectul agricultura competitivă (MAC-P): „Sporirea Productivității Solurilor prin Intermediul Managementului Durabil al Terenurilor (MDT)”	Banca Mondială, Fondul Global de Mediu	3,0 mil. USD
Credit de Asistență Oferit de Guvernul Polonez	Guvernul Poloniei	100,0 mil. EUR
Programul Horizon-2020 al Uniunii Europene	Uniunea Europeană	80, 0 mil. EUR
Programul de Restructurare a Sectorului Vitivinicol „Filiera Vinului”	Banca Europeană de Investiții	75,0 mil. EUR
Credite pentru Scopuri Investiționale (Dlc – Reflow)	Ministerul Finanțelor DLC	5,6 mil. USD 5,6 mil. EUR 320,6 mil. MDL
Total		1 378,5 mil. MDL 24,3 mil. USD 261 mil. EUR

Sursa: adaptat după [7, pp. 190-193].

Din tabelul 1, observăm că bugetul total al programelor și proiectelor internaționale de investiții care sunt eligibile constituie: 1 378,5 mil. MDL, 24,3 mil. USD, 261 mil. EUR. Printre cei mai importanți finanțatori ai proiectelor investiționale în localitățile rurale se menționează Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD). Proiectele respective au contribuit esențial în dezvoltarea și inovarea infrastructurii localităților atât rurale, cât și urbane.

În continuare, în figura 2, vom face o analiză a volumului de investiții străine directe plasate în Republica Moldova în perioada 2014-2019, de către Uniunea Europeană, CSI, alte țări.

Figura 2. Aportul investițiilor directe pentru Republica Moldova (mil. USD)
Sursa: adaptată după [5]

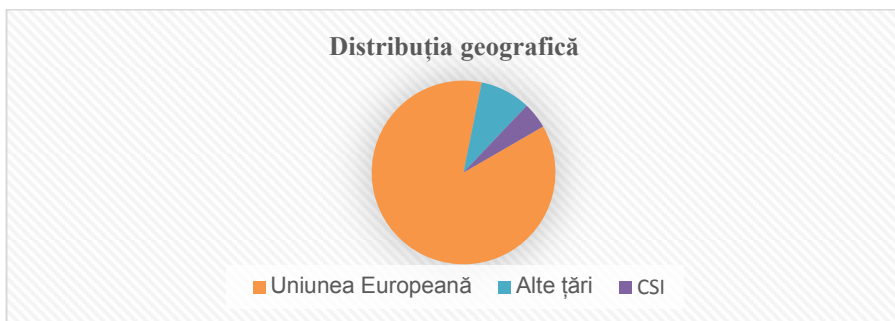
În baza datelor figurii 2, putem reitiera că, în perioada 2014-2019, Uniunea Europeană a investit în țara noastră fonduri în creștere de la 1 331,32 mil. USD în 2014 la 1 602,61 mil. USD în 2017, ca să ajungă în semestrul II al anului 2019 la 2 206,33 mil. USD.

Pe de altă parte, dacă analizăm investițiile plasate de către CSI, putem menționa că în perioada analizată, 2014-2019, CSI a investit fonduri care înregistrează un trend crescător de la 63,29 mil. USD în 2014 la 117,64 mil. USD în semestrul II al anului 2019, înregistrând o creștere cu 54,35 mil. USD.

Dacă analizăm investițiile plasate de alte țări în Republica Moldova, putem evidenția o descreștere de la 177,81 mil. USD în 2014 la 125,60 mil. USD în 2016, în 2017 – 2019 se înregistrează o creștere de la 240,21 mil. USD până la 227,20 mil. USD în semestrul doi al anului 2019.

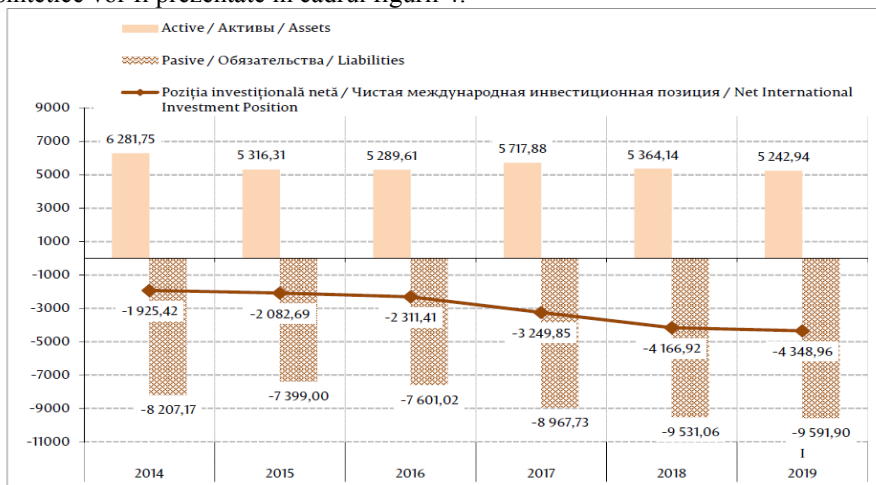
În datele figurii 3 am prezentat distribuția geografică a investițiilor în Republica Moldova pe țări, potrivit anului 2020.

Potrivit datelor figurii 3, observăm că investitorilor din țările UE le-a revenit ponderea majoritară de 86,5%. În același timp, cota investițiilor pentru țările CSI a coborât la doar 4,6% din totalul capitalului acumulat, iar cei proveniți din alte țări de 8,9%. Iar de remarcat este faptul că noul lider al investițiilor este Cipru, al cărui aport a crescut de aproape 3 ori, depășind Olanda.

Figura 3. Distribuția geografică a investițiilor în Republica Moldova pe țări, potrivit anului 2020
Sursa: adaptată după [5]

Dacă privim în ansamblu la toate investițiile din ultimii ani, care s-au înregistrat în Republica Moldova, se observă o micșorare a numărului acestora. Datele sintetice vor fi prezentate în cadrul figurii 4.

Figura 4. Evoluția investițiilor străine directe în Republica Moldova (mil. USD) 2014 - 2019 pe tipuri de investiții
Sursa: adaptată după [1, p. 41]

Potrivit figurii 4, poziția investițională este într-o descreștere continuă. Dacă privim la începutul perioadei analizate 2014 și sfârșitul semestrului I al perioadei anului 2019 aceasta înscrie un indice de peste -4000, ceea ce demonstrează o micșorare considerabilă în evoluția investițiilor străine directe în Republica Moldova.

Întreprinderile cu capital străin au o contribuție deocamdată destul de modestă, dar în creștere, în ocuparea populației din Republica Moldova. Structura ocupării pe tipuri de întreprinderi clasificate după cota capitalului străin depinde, evident, de baza generală de raportare. [8, p. 44]

De multe ori ne întrebăm totuși ce-i face pe investitorii străini să aleagă Republica Moldova ca punct investițional? Potrivit mai multor surse de specialitate un avantaj al Republicii Moldova este poziția geografică favorabilă, s-a menționat în cadrul Forumului economic internațional „Moldova Business Week”. Acest avantaj a atras în Moldova, acum 16 ani, unul dintre cei mai mari producători de băuturi din lume – Efes Beverage Group. De atunci, compania turcă a investit în Moldova peste 136 de milioane de dolari SUA, iar taxele achitate în bugetul de stat în 2018 au constituit aproape 300 de milioane de lei.

Atunci când spunem că Moldova este o țară atractivă pentru investiții ne referim la capacitatea țării de a absorbi investiții, la poziția ei geografică, care o transformă într-o punte de trecere dintre Est și Vest, dintre Sud și Nord, dar și la faptul că investițiile sunt activ susținute de stat. Experiența investitorului, la care se adaugă condițiile propice de aici sunt garantul unei afaceri de succes”, a declarat în cadrul Forumului Ludmila Andronic, director Afaceri Corporative Efes Moldova. Cea mai mare cotă a investițiilor străine directe, efectuate în 2018, îi revine României. Anul trecut, antreprenorii români au investit în Moldova aproape 80 de milioane de dolari SUA. Tot în 2018, pe piața locală a intrat cel mai mare grup bancar din România – Banca Transilvania. Este pentru prima oară în ultimii 10 ani când o bancă din afara Republicii Moldova investește pe această piață [2].

Anul 2020 a provocat industria de gestionare a investițiilor, iar industria a răspuns. Volatilitatea, dificultățile personale și angajamentul industriei față de clienți și angajați vor duce probabil la o industrie mai puternică și mai capabilă de gestionare a investițiilor la sfârșitul anului 2021. Firmele de gestionare a investițiilor au schimbat prioritățile pe baza experiențelor și necesităților aduse de pandemia COVID-19. Acțiunile și cifrele demonstrează că angajamentul față de sănătatea și bunăstarea angajaților a fost palpabil în întreaga industrie. De asemenea, a existat un angajament de transformare în numele clienților, susținut de un spirit perseverent și competitiv.[4]

În baza acestei cercetări, putem afirma că există multe lucruri care ar trebui schimbate, în plan economic și social. Însă fără investiții din exterior nu vom putea reuși să construim o infrastructură ca în Europa sau să dezvoltăm producții care ar fi competitive pe piețele externe.

În baza cercetărilor efectuate concluzionăm:

1. În Republica Moldova există programe și proiecte internaționale de investiții, printre care cele mai importante sunt: Subvenționarea Activităților Producătorilor Agricoli; Proiectul agricultura competitivă (MAC – P): „Sporirea Productivității Solurilor prin Intermediul Managementului Durabil al Terenurilor (MDT)”; Programul Horizon – 2020 al Uniunii Europene; Programul de Restructurare a Sectorului Vitivinicol „Filiera Vinului”.
2. A fost analizată distribuția geografică a investițiilor în Republica Moldova și evidențiem că cea mai mare parte dintre investiții au fost alocate de către Uniunea Europeană și alte țări din afara UE, precum și de țările CSI, după cum am evidențiat în fig. 3 Uniunea Europeană – 86,5%; alte țări – 8,9%; CSI – 4,6%.
3. Dinamica investițiilor străine în Republica Moldova este una în descreștere, astfel, dacă în anul 2014 poziția investițională netă constituia -1925,42, atunci

observăm că în anul 2019 această poziție ajunge la -4348,96, ceea ce determină o descreștere puternică.

În baza cercetărilor, venim cu următoarele propuneri de sporire a atractivității investiționale:

- a. *Accesarea de proiecte internaționale de către companiile din țară* – această propunere poate fi aplicată prin sensibilizarea agenților economici de a participa la programele de investiții internaționale;
- b. *Crearea unui climat stimulativ la nivel de țară* – climatul stimulativ poate fi creat pe baza asigurării stabilității la nivel macroeconomic, dar și a unei stabilități politice, care ar impulsiona investitorii să investească în țara noastră;
- c. *Organizarea de diverse traininguri la nivel de țară în vederea formării potențialilor depunători* – aceste traininguri vor ajuta agenții economici de a învăța procedurile de bază care trebuie respectate în vederea depunerii de proiecte;
- d. *extinderea Zonelor Economice Libere* – ZEL este un instrument viabil de atragere a investițiilor și de aceea credem că este necesar de a dezvolta, promova, și intensifica colaborarea dintre Zonele Economice Libere din țară. Aceasta ar ajuta la consolidarea eforturilor și la lărgirea oportunităților de atragere a investițiilor.

În concluzii, remarcăm că Republica Moldova are nevoie de a intensifica procesul de depunere a proiectelor la diferite programe investiționale naționale, dar și internaționale prin implicarea tinerilor în sporirea atractivității acestui proces.

Bibliografie:

1. Banca Națională a Moldovei, 2021. [online] [citată 14.03.2021]. Disponibil: <https://www.bnm.md>
2. BERCU, V. Moldova business week – 2019: o altă Moldovă. In: *Capitalmarket 2012-2020*. 2019, nr. 46 (819) [online] [citată 12.03.2021]. Disponibil: <https://capital.market.md>
3. GOROBIEVSCHI, S. Identificarea și selectarea variantelor de proiecte investiționale de dezvoltare socio-economică durabilă în Republica Moldova. In: *Economica*. 2016, nr. 1 (95), [online] [citată 05.03.2021]. Disponibil: <https://irek.ase.md>
4. HENRY, P., STIER, C. 2021 investment management outlook. In: *Deloitte insights*. 2020. [online] [citată 15.03.2021]. Disponibil: <https://www2.deloitte.com>
5. Mold-street.com [online] [citată 18.03.2021]. Disponibil: <https://www.mold-street.com/>
6. PETRAȘCU, S. *Impactul proiectelor investiționale asupra dezvoltării durabile a regiunii de dezvoltare nord din Republica Moldova*. Universitatea Agrară de Stat din Moldova, 2017. [online] [citată 12.03.2021]. Disponibil: <https://ibn.idsi.md>
7. PETRAȘCU, S. *Combaterea sărăciei prin intermediul programelor și proiectelor de investiții*. Universitatea Agrară de Stat din Moldova, 2017. [online] [citată 18.03.2021]. Disponibil: <https://ibn.idsi.md>
8. PROHNIȚCHI, V., POPA, A., LUPUȘOR, A. *Impactul investițiilor străine directe asupra economiei Republicii Moldova*. Chișinău, 2010. [online] [citată 16.03.2021]. Disponibil: www.md.undp.org
9. SUSLENCO, A. Investment strategies in the context of national sustainable development. In: *Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere* (vol. XXXV). Iași: Performantica, 2019, p. 382-387. ISBN

- 978-606-685-687-4 [online] [citat 16.03.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/95001
10. SUSLENCO, A. Sporirea investițiilor în capitalul uman ca factor decisiv al sustenabilității economiei. In: *Rolul investițiilor în asigurarea dezvoltării economice durabile în contextul integrării europene*. Chișinău: ASEM, 2015, p. 321-326. ISBN 978-9975-75-798-0. [online] [citat 16.03.2021]. Disponibil: https://e-catalog.brts.md/CGI/irbis64r_01/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARTIC&P21DBN=ARTIC&S21STN=1&S21REF=5&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=10&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR=Suslenco,%20Alina
  11. SUSLENCO, A. Инвестиции - стратегический фактор для Республики Молдова. In: *Альманах мировой науки*. 2016, nr. 1-4 (4), Moscova, p. 72-76. ISSN 2412-8597.